

BENDROVĖS VISUOTINIO AKCININKŲ SUSIRINKIMO SPRENDIMŲ NEGALIOJIMAS

Lina Mikalonienė

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedros lektorė
socialinių mokslų daktarė
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius
Tel. (+370 5) 236 61 70
El. paštas: lina.mikaloniene@gmail.com

Šiame straipsnyje tiriama bendrovės visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimo teisinė kategorija, analizuojant sprendimo kaip sandorio, (lokalaus) norminio akto ir kitas sprendimo teisinės sampratos koncepcijas bei jas įvertinant pagal Lietuvos privatinę teisę. Taip pat nagrinėjamas visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimų pripažinimas negaliojančiais kaip akcininko pažeistų teisių gynbos būdas pagal Lietuvos teisę.

This article evaluates legal nature of resolution of shareholders of stock company's general meeting. Resolution of general meeting has been characterized as juridical act, institutional act as well as other legal categories, each of the conception being evaluated according to the Lithuania Private Law. The article also analyzes declaration of invalidity of resolution of general meeting as a remedy for breach of shareholders' rights.

Įvadas

Akcinė bendrovė ir uždaroji akcinė bendrovė (toliau – bendrovė) civilinį teisinį subjektiškumą įgyvendina per savo organus. Išimtinai kolektyvinei bendrovės dalyvių kompetencijai priskiriami klausimai, kurie iš esmės susiję su akcininkų investicijomis. Tai bendrovės įstatų ir buveinės keitimas, priežiūros ir valdymo organų formavimas, akcijų ir įstatinio kapitalo klausimai, audito įmonės parinkimas, bendrovės finansinių rezultatų tvirtinimas, bendrovės teisinio statuso keitimas, taip pat kiti įstatuose visuotinio akcininkų susirinkimo kompetencijai priskirti klausimai, jeigu tokie klausimai nepriskirti kitų bendrovės organų kompeten-

cijai ir dėl savo pobūdžio nelaikyti valdymo organų funkcijomis. Kadangi bendrovės visuotinis akcininkų susirinkimas¹ sprendimus priima balsų dauguma, bet ne bendru akcininkų sutarimu, akcininkams kyla abejonių dėl sprendimų galiojimo. Sprendžiant dėl akcininko galimybės bylinėtis ginčijant visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimus ir jų pripažinimo negaliojančiais teisinių padarinių, pirmiausia kyla poreikis išanalizuoti sprendimo teisinę kategoriją.

Pažymėtina, kad visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimas sulaukia nevieno-

¹ Straipsnyje sąvokos „bendrovės visuotinis akcininkų susirinkimas“, „visuotinis akcininkų susirinkimas“ ir „susirinkimas“, o taip pat „visuotinis akcininkų susirinkimo sprendimas“ ir „sprendimas“ vartojamos kaip lygiavertės.

do užsienio mokslininkų vertinimo. Tačiau sprendimas kaip teisinė kategorija nebuvo detaliau tiriama Lietuvos mokslininkų vertinimas pagal nacionalinę teisę dažniausiai minimas tik fragmentiškai. Paminėtini G. Bartkaus bei A. Bosaitės ir S. Butovo moksliniai darbai, kuriuose bendrai aptariamas visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimų pripažinimas negaliojančiais [20, p. 182–187; 22, p. 268]. Yra vos keletas Lietuvos teismų bylų, kuriose nevienodai aiškinama sprendimo teisinė prigimtis [34; 35].

Straipsnio tikslas – aptarti visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimų pripažinimo negaliojančiais pagal akcininko ieškinį problematiką tam tikrais aspektais. Tyrimo objektas – sprendimo sampratos ir sprendimo pripažinimo negaliojančiu kaip akcininko pažeistų teisių gynbos būdo sampratos analizė pagal Lietuvos privatinę teisę. Tyrimas atliekamas remiantis pozityviaja teise ir teisės doktrina, naudojant lingvistinį, sisteminių, teleologinį, loginį, lyginamąjį ir istorinį metodus.

1. Visuotinio akcininkų susirinkimo teisinė samprata

Visuotinio akcininkų susirinkimo paskirtis yra dvejopa. Susirinkimas – dalyvių forumas, padedantis jiems išreikšti savo valią su juridiniu asmeniu susijusiais klausimais, taip pat tai – juridinio asmens organas, sprendžiantis svarbiausius su juridiniu asmeniu susijusius klausimus [20, p. 182; 22, p. 264–265]. Paskirų valstybių teisėje vidiniuose santykiuose susirinkimo kompetencija ir galios, ypač uždaro tipo bendrovių, nėra vienodos². Tačiau visuotinai

² Daugiau apie akcininkų galias daryti įtaką bendrovės veiklai žr. [18, p. 87–90].

pripažįstama, kad vidiniuose santykiuose susirinkimo sprendimus įgyvendina ir išoriniuose santykiuose bendrovei atstovauja ne jos dalyviai, bet valdymo organai. Visuotinio akcininkų susirinkimo kaip bendrovės organo paskirtis – formuoti bendrovės valią.

Teisę kontroliuoti turimas investicijas (nuosavybę) akcininkai įgyvendina balsuodami visuotiniame akcininkų susirinkime. Lietuvoje bendrovės kaip *ex lege* kapitalizuotos įmonės pobūdis lemia, jog balsavimo teisę siejama ne su asmeniu (dalyviu), bet su akcija, sprendimai susirinkime priimami vadovaujantis balsų dauguma. Prioritetas teikiamas akcininkams, kurių rizika dėl investuoto kapitalo yra didžiausia ir kurie labiausiai užtikrina bendrovės finansavimą per įnašus į įstatinį kapitalą. Įstatymo pagrindu akcininkai kaip investuotojai nėra saistomi fiduciarinių santykių su bendrove ar kitais akcininkais. Balsavimo teise akcininkai naudojami be apribojimų (išskyrus keletą įstatyminių išimčių), t. y. balsuodamas akcininkas veikia savo nuožiūra ir interesais, nors ir laikydamasis protingumo ir sąžiningumo principų.

Taigi visuotinis akcininkų susirinkimas pasižymi dvilype paskirtimi ir sprendimų priėmimu pagal balsų daugumos taisyklę, o tai savaime turi įtakos sprendimo teisinės kategorijos ypatumams.

2. Visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimo teisinė samprata

Europos Sąjungos teisės aktai neatskleidžia visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimo teisinės prigimties, todėl ji vertintina pagal nacionalinę valstybių narių teisę. Teisės doktrinoje aptinkama įvairių

sprendimo teisinės prigimties koncepcijų, tačiau dažniausiai – sprendimo kaip sandorio samprata. Kita vertus, sprendimo-sandorio teisinė kvalifikacija nėra viena-lytė ir siejama su skirtingais subjektais, t. y. sprendimas laikomas dalyvių arba bendrovės sandoriu. Pastarosios (sprendimo-sandorio) koncepcijos žinomos, pvz., Vokietijoje [29], Rusijoje [26, p. 43–56; 27, p. 10–38; 29], Lietuvos teismų praktikoje [34; 35].

(a) Sprendimas – dalyvių sandoris

Lietuvoje *ex lege* akcininkų nesieja sutartiniai santykiai, todėl nagrinėtina visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimo kaip dalyvių daugiašalio sandorio koncepcija. Sprendimo – daugiašalio dalyvių sandorio dogminis pagrindimas remiasi teisinių santykių, susiformuojančių sprendimo priėmimo metu, pobūdžiu ir sandorio samprata. Akcininkų, dalyvaujančių ir balsuojančių susirinkime, teisiniai santykiai yra horizontalūs, t. y. *inter se* santykiai; bendrovė šio pobūdžio santykiuose nedalyvauja, nes jos vaidmuo yra tik pagalbinis [25]. Visuotiniame akcininkų susirinkime dalyviai savanoriškai išreiškia savo valią, siekia tam tikrų teisinių padarinių, priimtas sprendimas suponuoja teisinius padarinius, todėl sprendimas turėtų būti kvalifikuojamas kaip dalyvių sandoria. Daugiašaliu laikytinas sandoris priklausomai nuo jo pobūdžio, grindžiamo šalių bendru interesu, bet ne šalių skaičiumi. Sprendimui kaip daugiašaliam sandoriui sudaryti nėra būtina vieninga dalyvių valios išraiška, nes dalyviai, remdamiesi asmens autonomija ir sutarčių laisve, iš anksto susitaria dėl sandorio keitimo ar pasibaigimo pagal balsų daugumos

taisyklę. Remiantis kolektyvinių interesų derinimo principu, visoms sandorio šalims taikomi vienodi teisiniai padariniai. Visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimo kaip daugiašalio sandorio ypatumas yra tas, kad juo sukuriama teisė ir pareigos visiems akcininkams (*inter alia*, išreiškusiems susirinkime priešingą valią ar jame nedalyvavusiems) ir pačiai bendrovei.

Lietuvos teisės požiūriu visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimas priskirtinas juridinių faktų kategorijai. Juridinių faktų sistemoje sprendimas labiausiai artimas sandoriui, nes pasižymi požymiais, kurie būdingi sandoriams (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 1.63 str. 1 d. [1]), tai asmens valiniai, savanoriški ir teisėti veiksmai, siekiant teisinių padarinių. Tačiau, darbo autorės nuomone, pagal nacionalinę teisę sprendimas nėra kvalifikuotinas daugiašaliu dalyvių sandoriu dėl daugiašalio sandorio kaip sutarties sampratos:

Pirma, CK 1.63 straipsnio 7 dalyje įtvirtintas daugiašalio sandorio apibrėžimas, kuris siejamas su *suderinta* sandorio šalių valia. Dabartiniame lietuvių kalbos žodyne nurodoma tokia žodžio „suderinimas“ reikšmė: padaryti darnų, sutaisyti [41]. Aiškinant žodžių junginį „suderinta trijų ir daugiau šalių valia“, būtų galima manyti, kad daugiašaliam sandoriui sudaryti būtina tik tam tikru būdu *suderinta*, bet ne vieninga sandorio šalių valia siekiant atitinkamo teisinio rezultato (pvz., kolektyvinė daugumos dalyvių valia, grindžiama interesų kompromisu).

Tačiau daugiašalio sandorio samprata turėtų būti atskleidžiama ne izoliuotai, bet atsižvelgiant į gramatiniu požiūriu iš esmės

identišką dvišalio sandorio apibrėžimą, pateiktą CK 1.63 straipsnio 6 dalyje, pagal kurį dvišalis sandoris suvokiamas kaip sutartis. Tai, kad daugiašalis sandoris aiškinamas per sutarties sampratą, taip pat patvirtina sisteminiis kitų CK normų vertinimas. Kitaip nei vienašalio sandorio atveju, kai numatyta, kad vienašaliams sandoriams taikomos prievolės ir sutartis reglamentuojančios teisės normos, jeigu tai neprieštarauja įstatymams ir vienašalio sandorio esmei (CK 1.63 str. 5 d.), analogiškos CK nuostatos daugiašalio sandorio atžvilgiu nėra. *Per contra*, CK normos, reglamentuojančios dvišalius ir daugiašalius sandorius, taikomos sutartims (CK 6.154 str. 2 d.). Neatsitiktinai doktrinoje pažymima, kad visi dvišaliai ir daugiašaliai sandoriai yra sutartys [21, p. 159].

Išvada dėl daugiašalio sandorio kaip sutarties taip pat daroma atsižvelgiant į požymį, kuris sandorį kvalifikuoja kaip daugiašalį. Daugiašaliui sandoriui sudaryti reikalinga suderinta trijų ir daugiau šalių valia [22, p. 321–322; 23, p. 22]. Taigi, sandorį sudarančių šalių skaičius, bet ne jo pobūdis nulemia sandorio kaip daugiašalio sampratą.

Daugiašalio sandorio-sutarties kertinis aspektas yra visų šalių valios suderinimas. Sutartis apibrėžiama kaip šalių susitarimas (CK 6.155 str. 1 d., 6.159 str.). Dabartiniame lietuvių kalbos žodyne „susitarimas“ – tai santykių nustatymas, *suderinimas* [41]³. Sutartis nėra vien atskirų kiekvienos šalies sutikimų kaip vienašalių teisės aktų sudėtis [15, p. 177, 273], paprastas kelių asme-

nų valios išreiškimas [30, p. 374], būtinas šalių tarpusavio valios suderinimas sutarties sudarymo momentu [24, p. 63, cituojamas C. Grimaldi]. Taigi, sutarčiai sudaryti būtina ne vien dalyvaujančių šalių valios išraiška, bet ir jų suderintos valios išraiška. Sutartyje atsispindi kiekvienos šalies valia ir interesai.

Tačiau situacijomis, kai akcininkas neišreiškia valios (pvz., nedalyvauja visuotiniame akcininkų susirinkime ir raštu nebalsuoja, susilaiko balsavimo metu) arba išreiškia valią, kuri prieštarauja sprendime atspindėtai valiai (pvz., balsuoja „prieš“), būtų sudėtinga pagrįsti, kad visų dalyvių valia nėra priešpriešinė, suderinta ir sprendimas atspindi visų jų interesus. Tradiciškai nesutikimas su oferta laikytinas arba ofertos atmetimu, arba kontraoferta. Todėl, manytina, kad pagal esamą teisinį reguliavimą daugiašalio sandorio šalių valia būtų suderinta, jeigu visų sandorio šalių valia būtų vieninga ir sutaptų. Daugiašalio sandorio samprata grindžiama bendru sandorio šalių sutarimu.

Istoriškai analogiškos nuostatos (CK 1.63 str. 7 d.), nustatančios papildomą reikalavimą daugiašaliams sandoriams – visų sandorio šalių valios suderinimą, Civiliniame kodekse nebuvo. Tačiau daugiašalio sandorio kaip sutarties samprata taip pat galėjo būti numanoma remiantis tuometčio Civilinio kodekso 40 straipsnio 2 dalies formuluote, kurioje buvo įtvirtinta, kad sandoriai yra vienašaliai ir dvišaliai arba daugiašaliai (sutartys). Doktrinoje buvo teigiama, kad daugiašalio sandorio šalių valios pareiškimai nėra priešpriešiniai [30, p. 185]. Daugiašalis sandoris laikomas sudarytu tik trimis ar daugiau šalių išreikšus

³ Darbo autorės manymu, galima tokia loginė seka: „sutartis–susitarimas–suderinimas–daugiašalis arba dvišalis sandoris“.

valią, kai jos siekia tam tikro bendro rezultato, ir kad pagal galiojusius įstatymus buvo tik vienas daugiašalis sandoris – jungtinės veiklos sutartis [32, p. 130]. Skirstymas į sandorius taip pat buvo grindžiamas šalių, kurių valia išreiškiama, skaičiumi [31 p. 35; 32, p. 130].

Antra, vienas iš kertinių sandorio elementų yra šalių valios ir jos išreiškimo vienovė [11, p. 30; 19, p. 3]. Šalių valios suderinimo rezultatas atsispindi jos formoje. „Prieš“ visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimą balsuojantis akcininkas tinkamai išreiškia savo vidinę valią, akcininko išorinė valios išraiška atitinka jo vidinę valią. Tačiau sprendimas, kuris remiasi kolektyvinės dalyvių valios išraiška, neatspindi visų dalyvių vidinės valios ir jos išorinės išraiškos vienovės. Daugiašalio sandorio-sutarties atveju vienovė būtų pasiekama tik esant visų šalių vieningai valios išraiškai.

Trečia, sandorio apibrėžimas (CK 1.63 str. 1 d.) suponuoja, kad šalia sandorio šalių valios esminės reikšmės taip pat turi šalių ketinimai, t. y. sąmoningas šalių siekis, nukreiptas į tam tikrus teisinius padarinius. Pripažįstama, kad galiojantis sandoris sukelia teisinius padarinius, kurių siekė šalys [19, p. 8]. Aiškinimas, kad sandoriu pirmiausia sukuriama šalių pageidaujamas rezultatas, galėtų būti pagrindžiamas vienašalio arba sutarties (kaip dvišalio ar daugiašalio sandorio) samprata. Tačiau visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimas kaip kolektyvinė dalyvių valios išraiška gali sukelti kitokius teisinius padarinius, nei tam tikrų akcininkų siekiamas rezultatas (pvz., nors akcininkas balsuoja „prieš“, sprendimas, kuris priimtas

dalyvaujančių akcininkų balsų dauguma, saisto šį akcininką).

Kadangi sutarties samprata Lietuvoje remiasi kontinentinėje Europoje vyraujančia sutarčių teisės teorija, grindžiama tikraisiais šalių ketinimais ir šalių valios suderinimu (t. y. morale ir dogmatika) [9, p. 45–65], visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimas, kurio priėmimo procedūra nulemta išimtinai komercinės praktikos ir pragmatinių tikslų, neturėtų būti siejamas su daugiašalio sandorio kaip sutarties samprata.

Manytina, kad paskirų jurisdikcijų pozityvioji teisė taip pat susiduria su panašiomis dogminėmis problemomis. Štai paminėtini Prancūzijos 2005 m. reformos dėl prievolių teisės metmenys dėl civilinio kodekso pakeitimų [10, p. 549]. Su sandoriais susiję pakeitimai įtvirtina naują požiūrį į daugiašalius sandorius, kuriais kvalifikuojami kolektyviniai grupės narių sprendimai, neatsižvelgiant į tai, ar tokia grupė turi juridinio asmens statusą (1101-1 str.). Daugiašalio sandorio pobūdis priklausytų nuo konkretaus tikslo, kurio siekiama sudarant tokį sandorį, ir grupės turimų galių (pvz., bendraturčiai, asociacija, įmonė, kt.). Šioms sandoriams galioti subsidiariai būtų taikomos sutarčių teisės normos.

Taigi, vertinant visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimo teisinę prigimtį, darytina išvada, kad pagal nacionalinį teisinį reguliavimą, įtvirtinantį daugiašalio sandorio kaip sutarties sampratą, sprendimas nėra kvalifikuotinas daugiašaliu dalyvių sandoriu situacijomis, kai sprendimas yra priimamas ne vienbalsiai, visų bendrovės dalyvių bendru sutarimu, bet susirinkime dalyvaujančių akcininkų balsų

dauguma, t. y. nesant suderintos visų bendrovės dalyvių valios (CK 1.63 str. 7 d., 1.64 str. 1 d.)⁴. Sisteminiu požiūriu skirtingas šio organo sprendimo kvalifikavimas situacijomis, kai sprendimai priimami visų akcininkų vienbalsiai arba vienintelio akcininko vienanarėse bendrovėse, nepriimtinas, nes panašiomis situacijomis būtų sudaromos prielaidos taikyti skirtingas teisės normas.

Be to, sprendimas neturėtų būti kvalifikuojamas dalyvių sandoriu dėl bendrovės vaidmens sprendimų priėmimo procese, kuris, darbo autorės nuomone, nėra pagalbinis. Įprastinė sutarties sudarymo procedūra remiasi oferta ir akceptu, kai šalys suderina savo valią dėl esminių sutarties sąlygų. Nors akcininkai turi susirinkimo sušaukimo iniciatyvos teisę (Akcinių bendrovių įstatymo (toliau – ABI) nustatytais atvejais – pareigą), pagal bendrą taisyklę susirinkimą organizuoja bendrovė, siūlydama darbotvarkės klausimus (ABI 23 str. 2 d., 25 str. 1 d. [2]). Nesilaikydama nustatytų susirinkimo organizavimo reikalavimų, teisės normas pažeidžia bendrovė, bet ne akcininkai. Akcininkai, visuotiniame akcininkų susirinkime priimdami spren-

⁴ Kolektyvinės valios išraiškos atvejai neapsiriboja vien visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimais. Spręsti, ar modernizuoti daugiašakio sandorio sampratą, reikėtų tik įvertinus kompleksiskai ir kitas situacijas (pvz., kolektyvinius sprendimus balsų dauguma priima kitų kolegialių juridinių asmenų organų nariai, butų ir kitų patalpų savininkai dėl bendrojo naudojimo objektų valdymo ir naudojimo, jungtinės veiklos partneriai sprenddami dėl bendrų reikalų), tiek ir su tuo susijusio reguliavimo peržiūrėjimo būtinybę (pvz., Prancūzijoje šalia subjektyvaus sutarčių aiškinimo principo siūloma įtvirtinti atskirą kolektyvinio sprendimo aiškinimo taisyklę, pagal kurią būtina atsižvelgti į bendrus grupės interesus (1136 str. 3 d.)). Todėl daugiašakio sandorio sampratos pagal CK peržiūros aspektas nėra šio straipsnio tyrimo objektu.

dimus, dažniausiai remiasi bendrovės suteikta informacija.

Sprendimą kvalifikuojant kaip daugiašalių akcininkų sandorį, taip pat iškyla tinkamo atsakovo civilinėje byloje klausimas. Kadangi ginčijamas sprendimas kaip kolektyvinės dalyvių valios išorinis rezultatas ir teisinius padarinius sprendimas pirmiausia sukelia pačiai bendrovei, tokio pobūdžio bylose atsakovas turėtų būti bendrovė, bet ne atskiri jos dalyviai. Pažymėtina, kad, pvz., Vokietijoje, tinkamas atsakovas ginčijant visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimus *ex lege*, pripažįstama bendrovė [7].

Kai kurie autoriai, atsižvelgdami į dvių rūšių visuotinio akcininkų susirinkimo paskirtį, pripažįstą dualų sprendimo pobūdį, t. y. vidiniuose santykiuose sprendimas – tai kolegialaus organo narių daugiašalis sandoris, o išoriniuose santykiuose tas pats veiksma laikytinas paties juridinio asmens valiniu veiksmu [14, p. 384–387, 391, 403–405].

(b) Sprendimas – tai bendrovės sandoris

Įvertinus minėtus sprendimo požymius (t. y. savanoriškas teisėtas veiksma, priklausomas nuo asmens valios, kuriuo siekiama sukurti, pakeisti ar pabaigti civilinius teisinius santykius), Lietuvos teisės požiūriu taip pat svarstyti sprendimo, kaip *sui generis* vienašalio bendrovės sandorio, koncepcija (CK 1.136 str. 2 d. 1 p.). Kolektyvinė dalyvių valios išraiška prilyginama pačios bendrovės valiai, todėl visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimas galėtų būti kvalifikuojamas kaip ne dalyvių, bet pačios bendrovės veiksma.

Sprendimas gali pasižymėti savybėmis, kurios būdingos vienašaliam sandoriui. Kaip antai, vienašalio sandorio ypatumas yra tas, kad tiesiogiai iš tokio sandorio prievoliniai santykiai su asmeniu, kuriam jie adresuoti, neatsiranda, nes būtinas kitų asmenų valios išraiška [30, p. 355]. Dažni atvejai, kai sprendimas kaip bendrovės valios išraiška yra nepakankamas pagrindas civiliniams teisiniams santykiams susiformuoti, reikalingi papildomi juridiniai faktai. Tačiau dvilypis visuotinio akcininkų susirinkimo pobūdis lemia, kad akcininkai, balsuodami susirinkime, veikia savo interesais. Tai nesiderina su vienašalio sandorio, grindžiamo šį sandorį sudarančio subjekto valiniu aspektu, samprata.

Analizuojant sprendimą, kaip vienašalį bendrovės sandorį, taip pat būtina įvertinti nacionalinį bendrovės teisinės formos reglamentavimą. Visuotinis akcininkų susirinkimas yra vienas iš privalomų bendrovės organų (ABĮ 19 str. 1 d.). Bendrovė kaip juridinis asmuo įgyti civilines teises ir pareigas per savo dalyvius gali tik įstatymo ar steigimo dokumentuose nustatytais atvejais (CK 2.81 str. 2 d.)⁵. Pagal sisteminę ABĮ analizę visuotinis akcininkų susirinkimas yra įstatyme nustatytais klausimais bendrovės valią formuojantis organas. Tačiau bendrovės vardu sudaryti sandorius turi teisę tik kitas bendrovės organas – jos vadovas (ABĮ 37 str. 10 d.), t. y. organas veikiantis ne savo, bet bendrovės kaip atskiro teisės subjekto interesais. Todėl visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimas nėra kvalifikuotinas kaip bendrovės

sandoris. Pažymėtina ir tai, kad Juridinių asmenų registre turi būti nurodomi ne tik valdymo organų nariai, bet ir dalyviai, turintys teisę juridinio asmens vardu sudaryti sandorius (CK 2.66 str. 1 d. 7 p.).

Kadangi Lietuvos teisės požiūriu sprendimas nelaikytinas vienašaliu bendrovės sandoriu, būtina aptarti kitas sprendimo teisinės prigimties koncepcijas.

c) Kitos sprendimo teisinės sampratos koncepcijos

Visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimai galėtų būti vertinami kaip (lokalūs) norminiai aktai, nes sprendimai teritoriniu požiūriu reguliuoja ne tik bendrovės, bet ir visų jos dalyvių santykius, taip pat turi įtakos tretiesiems asmenims. Pastaroji koncepcija žinoma, pvz., Vokietijoje [29], Rusijoje [14, p. 379–383; 29], jos užuomazgų aptinkama Lietuvos teismų praktikoje [34]. Tačiau, darbo autorės nuomone, pagal Lietuvos teisę sprendimas nelaikytinas nei norminiu aktu, nei vienkartinio taikymo aktu, nes sprendimą priima privatus subjektas – bendrovė, įgyvendinama civilinį teisinį subjektiškumą. Sprendimas, kaip bendrovės valios išraiška investuotojams įgyvendinant asociacijų teisę, taip pat rodo kitokią nei lokalaus akto, grindžiamo darbdavio ir darbuotojo socialine partneryste, pobūdį.

Pripažįstant visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimą negaliojančiu, priklausomai nuo pažeidimo pobūdžio sprendimą būtų galima vertinti kaip paprastą ar kvalifikuotą bendrovės ar akcininkų deliktą, sukeltą civilinę atsakomybę. Tačiau tokia kvalifikacija veikiau laikytina pažeistų civilinių teisių gynybos būdo įgyvendinimu nei sprendimo kaip teisinės kategorijos ver-

⁵ Pvz., Įmonių bankroto įstatymo 8 straipsnio 1 dalis [3], ABĮ 24 straipsnio 3 dalies 2 punktą kartu su 23 straipsnio 1 dalimi.

tinimu. Sprendimas ir deliktas priskirtini skirtingoms juridinių faktų kategorijoms. Sprendimas – tai veiksmas, grindžiamas išimtinai valiniu aspektu. Kitaip nei taikant deliktinę civilinę atsakomybę, sprendžiant dėl sprendimo pripažinimo negaliojančiu kaip civilinių teisių gynbos būdo, dažniausiai vertinama sprendimo atitiktis teisės normų reikalavimams formaliu požiūriu, atsakovo kaltė gali būti teisiškai nereikšminga. Be to, nereikalaujama įrodyti žalos fakto ir dydžio, pakanka konstatuoti objektyvų teisės normų ar teisės principų pažeidimą ir tokio pažeidimo neigiamus padarinius akcininko subjektinėms teisėms ir (ar) teisėtims interesams. Dėl skirtingų šių institutų tikslų vien sprendimo pripažinimas negaliojančiu savaime gali reikšti adekvačią akcininko pažeistų teisių gynybą. Visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimo pripažinimas negaliojančiu ir civilinės atsakomybės taikymas yra savarankiški pažeistų civilinių teisių gynbos būdai.

Taigi, visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimas nėra laikytinas nei (dalyvių ar bendrovės) sandoriu, nei (lokalium) norminiu aktu, nei (įprastu ar kvalifikuotu) deliktu. Įvertinusi esamą teisinį reguliavimą, darbo autorė pritaria pozicijai, kad sprendimas yra *sui generis* juridinis faktas. Ši koncepcija žinoma, pvz., Vokietijoje [29], Rusijoje [27 p. 11–12; 28, p. 431–433].

3. Visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimo teisinis kvalifikavimas pagal Lietuvos teisę

Asmuo, tapdamas akcininku, laisva valia išipareigoja laikytis teisinio režimo, kuris grindžiamas dalyvių balsų daugumos taisykle. Akcininkas, įgyvendindamas balso

teisę, siekia tam tikrų padarinių, nors ir suvokia, kad balsavimo rezultatai – teisiniai padariniai – gali būti kitokie. Paskiro dalyvio balsavimas savaime nėra laikomas bendrovės organo sprendimu⁶. Visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimas – tai ne pavienių akcininkų valios išraiška ir ne visų akcininkų valios išraiškų suma. Tik kolektyvinė dalyvių valia, išreikšta laikantis įstatyme nustatytos tvarkos ir procedūrų, prilyginama bendrovės valiai. Susirinkimo metu bendrovės valia išreiškiama konkrečiu klausimu, nustatant bendrovės elgesio modelį (ribas) konkrečioje situacijoje ir pirmiausia privaloma pačiai bendrovei. Todėl bendrovių teisės specifika suponuoja išvadą, kad sprendimas – sąmoningas, valingas ir teisėtas bendrovės veiksmas, kuriuo siekiama teisinių padarinių, t. y. sukurti, pakeisti arba panaikinti bendrovės civilines teises ir pareigas. Kadangi visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimai taip pat privalomi visiems bendrovės dalyviams (*inter alia* naujiems dalyviams, „prieš“ balsavusiems dalyviams) bei įstatymų nustatytais atvejais saisto trečiuosius asmenis, sprendimas kvalifikuotinas kaip juridinis faktas – savarankiškas, *sui generis* bendrovės teisės aktas (CK 1.136 str. 1 d., 2 d. 6 p.).

Išvada, kad sprendimas yra specifinis juridinis faktas, savaime lemia visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimo pripažinimo negaliojančiu kaip savarankiško civilinių teisių gynbos būdo sampratą ir poreikį įvertinti sprendimų pripažinimo

⁶ Išimtis taikytina vienanarėse bendrovėse, kai vienintelio akcininko sprendimai prilygsta visuotinio akcininkų susirinkimo kaip bendrovės organo sprendimams.

negaliojančiais teisinius padarinius. Nacionalinėje teisėje sprendimo negaliojimo instituto reguliavimas apsiriboja subjektų, turinčių teisę ginčyti bendrovės organų sprendimus, ieškinio senaties termino ir negaliojimo pagrindų įtvirtinimu (CK 2.82 str. 4 d., ABĮ 19 str. 10 d.). Negaliojimo teisinių padarinių, išskyrus keletą išimčių (pvz., ABĮ 12 str. 7 d., 14 str. 6 d., CK 2.102 str.), nei ABĮ, nei CK nereglamentuoja, jų formavimas paliekamos teisės doktrinai ir teismų praktikai.

4. Sprendimo pripažinimas negaliojančiu kaip akcininko pažeistų teisių gynybos būdas

Sprendimo pripažinimas negaliojančiu – tai civilinių teisių gynybos būdas, kuris taikomas ne kaip sandorių pripažinimo negaliojančiais civilinių teisių gynybos būdas, bet savarankiškai (CK 2.84 str. 4 d., ABĮ 19 str. 10 d.). Šis būdas savo esme atitinka civilinių teisių gynybos būdą, numatytą CK 1.138 straipsnio 2 punkte, t. y. pažeistos subjektinės teisės ir (ar) įstatymų saugomi interesai apginami atkuriant buvusią iki teisės pažeidimo padėtį. Pripažinus visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimą negaliojančiu, pašalinami ieškinį pareiškusio akcininko subjektinių teisių ir teisėtų interesų pažeidimai, atkuriant buvusią iki ginčijamo sprendimo priėmimo padėtį. Sprendimo negaliojimas taip pat lemia teisinių padarinių, kurių kyla iš tokio sprendimo, šalinimą. Šis būdas taikytinas, kai, pašalinus neigiamus padarinius, pažeistos subjektinės teisės ir teisėti interesai gali būti realiai atkurti – gražinta ankstesnė tikroji padėtis. Atsižvelgiant į konkrečią situaciją, kartu su reikalavimu pripažinti

sprendimą negaliojančiu gali būti taikomi kiti civilinių teisių gynybos būdai (pvz., reikalavimas dėl žalos atlyginimo).

Sprendžiant dėl visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimų pripažinimo negaliojančiais teisinių padarinių, svarbu įvertinti sprendimo kaip juridinio fakto pobūdį. Sprendimas gali turėti savarankišką reikšmę ir lemti teisinių santykių atsiradimą, pasikeitimą ar pasibaigimą (pvz., sprendimas nepritari įstatų pakeitimams; sprendimas dėl pelno paskirstymo, dalį skiriant dividendams). Tačiau bendrovių teisėje teisiniai santykiai dažniausiai grindžiami ne pavieniu juridiniu faktu, bet keliais juridiniais faktais, kurių visuma sudaro juridinių faktų sudėtį. Visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimo kaip juridinio fakto, priklausančio juridinių faktų sudėčiai, reikšmė nevienoda. Juridinis faktas – juridinių faktų sudėties elementas – ir ši juridinių faktų sudėtis susijusi kaip dalis ir visuma; juridinio fakto pašalinimas iš visumos gali sukelti arba tokios sistemos griūtį, arba jos pasikeitimą⁷. Sprendimo pripažinimas negaliojančiu turėtų suponuoti visos juridinių faktų sudėties negaliojimą, jeigu sprendimas yra kertinis elementas, sukeliantis teisinių padarinių atsiradimą.

Dažni atvejai, kai visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimas – tai prielaida kitiems savarankiškiems juridiniams faktams, kurių pagrindu susiformuoja nauji civiliniai teisiniai santykiai. Sprendimo pripažinimas negaliojančiu savaime nesukels kitų savarankiškų juridinių faktų negaliojimo,

⁷ Daugiau apie juridinių faktų ir juridinių faktų sudėties teises kategorijas žr.: [15, p. 103–110].

nebent pastarieji būtų pagalbinio pobūdžio (pvz., jeigu, nuginčijus sprendimą, kurio pagrindu buvo sudarytas bendrovės sandoris, nėra pareiškiamas reikalavimas dėl tokio sandorio galiojimo, sandoris *per se* nėra negaliojantis). Ar kitus savarankiškus juridinius faktus pripažinti negaliojančiais, sprendžiama bendrąja tvarka, be kita ko, atsižvelgiant į akcininko (ieškovo) subjektyvių teisių pažeidimą ginčijamu juridiniu aktu ir pasirinktą pažeistų civilinių teisių gynybos būdą. Todėl visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimo pripažinimo negaliojančiu įtaka juridinių faktų sudėčiai ar kitiems juridiniams faktams vertintina kiekvienoje byloje *ad hoc*.

Kritikuotina pozicija, kad sprendimas laikytinas negaliojančiu tik nuo teismo sprendimo, kuriuo pripažįstamas toks ginčijamas sprendimas negaliojančiu, įsiteisėjimo⁸. Tradiciškai nuo asmens valios priklausomi juridiniai faktai (t. y. veiksmai) skirstomi į teisėtus ir neteisėtus. Taikant šį civilinių teisių gynybos būdą, veiksmų neteisėtumas gali būti suvokiamas plačiuoju požiūriu, kuris nėra tapatus delikto sampratai. Tai elgesys, neatitinkantis teisės normų ir teisės principų, t. y. pažeidimas objektyviuoju požiūriu. Dėl tokio elgesio įtakos pažeidžiami akcininko privatūs interesai, nes prarandama galimybė pasinaudoti turimais įgaliojimais arba juos įgyti, ir (arba) pažeidžiami viešieji interesai. Visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimą pripažinus negaliojančiu, konstatuojamas sprendimo ydingumas ir tokio veiksmo neteisėtumas. Tai reiškia, kad šio bendrovės

⁸ Doktrinoje aptinkama pozicija, kad sprendimų negaliojimo momentas sietinas su jų klasifikavimu į niekinius ir nuginčijamus [12].

organo sprendimas kaip juridinis faktas yra neteisėtas nuo pat priėmimo momento. Kartu pažymėtina, kad sprendimo negaliojimą siejant su teismo sprendimo įsiteisėjimu, tikėtinos situacijos, kai reikalavimas pripažinti negaliojančiais kitus juridinius faktus, išvestinius iš ginčijamo sprendimo ar savarankiškai susiformavusius jo pagrindu, būtų grindžiamas galiojančiu sprendimu. Taigi pripažintas negaliojančiu visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimas laikytinas negaliojančiu *ab initio* (nuo jo priėmimo momento), išskyrus situacijas, kai pripažinimas negaliojančiu įmanomas tik ateičiai (pvz., pagal CK 2.102 straipsnį pripažinus reorganizavimą negaliojančiu, įgyvendinama likvidavimo procedūra).

Pagal šią dieną reglamentavimą akcininko reikalavimu sprendimas gali būti pripažįstamas negaliojančiu esant bent vienam iš keturių pagrindų, t. y. dėl prieštaravimo imperatyvioms įstatymo normoms, įstatams ar protingumo bei sąžiningumo principams (CK 2.82 str. 4 d.). Istoriskai, 1994–2004 m. laikotarpiu ABĮ buvo būdingas kazuistinis visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimų pripažinimo negaliojančiais pagrindų reglamentavimas⁹. Tačiau praktinių situacijų įvairovė riboja įstatymų leidėjo galimybes kodifikuoti visus galimus sprendimų pripažinimo negaliojančiais pagrindus. Darbo autorės nuomone, *numerus clausus* pagrindų įtvirtinimas yra objektyviai neįmanomas ir netikslingas, todėl šiuo aspektu CK 2.82 straipsnio 4 dalies reguliavimas vertintinas teigiamai. Panašus – bendresnio pobūdžio – reguliavimas taip pat aptin-

⁹ 1994 m. ABĮ 23 str. [5], 2000 m. ABĮ 31 str. [4].

kamas paskirų jurisdikcijų teisėje (pvz., Suomijoje [13, p. 45–46], Olandijoje [16, p. 190], Anglijoje [39, p. 8, 14–21, 193; 40, p. 107–109], Rusijoje [8])¹⁰.

Kadangi įstatymų leidėjas nustato visuotinio akcininkų susirinkimo kaip juridinio asmens organo sprendimų pripažinimo negaliojančiais savarankiškus negaliojimo pagrindus, pritariama pozicijai, kad CK įtvirtinti pagrindai laikytini išsamiais¹¹. Kita vertus, ar įstatymo nereguliuotiems klausimams pagal analogiją taikytinos teisės normos, reglamentuojančios sandorių pripažinimo negaliojimą.

Šiuo atveju reikšmingi du aspektai, *prima*, jau aptarti sprendimo ir sandorio požymių panašumai, ir, *antra*, sprendimų ir sandorių pripažinimo negaliojančiais instituto tikslai, atsižvelgiant į tai, kad gramatiškai CK 2.82 straipsnio 4 dalies ir kai kurios CK 1.78 straipsnio formuluotės yra panašios, t. y. esant tam tikroms sąlygoms ir sprendimai, ir sandoriai pripažįstami negaliojančiais.

Lietuvos teismų buvo pažymėti tokie visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimų pripažinimo negaliojančiais instituto tikslai [37; 38]: a) akcininkų interesų apsauga, kad nebūtų priimami neteisėti nutarimai, pažeidžiantys akcininkų turtines ar neturtines teises, taip pat viešojo intereso apsauga, ir b) pačios bendrovės ir už ginčijamą nutarimą balsavusių akcininkų teisių apsauga, kad nebūtų daroma žalos, su-

trukdant jos veiklą ar kenkiant teisėtiems bendrovės interesams. Toks civilinių teisių gynybos būdas laikomas *ultima ratio*, t. y. taikytinas tik tais atvejais, kai pažeidimo negalima pašalinti niekaip kitaip, o tik pripažinus ginčijamą sprendimą negaliojančiu. Sprendimai nėra pripažįstami negaliojančiais vien dėl formalių pažeidimų, nesukėlusių neigiamų padarinių nei pačiai bendrovei, nei jos akcininkams ar viešajam interesui. Taigi, tokio pobūdžio byloje siekiama ne tik apginti pažeistas akcininko teises, bet ir užtikrinti kolektyvinį interesą (t. y. visų likusiųjų akcininkų ir bendrovės interesų suderinimą), taip pat civilinės apyvartos stabilumą.

Pagal Lietuvos teisės doktriną ir teismų praktiką sandorio negaliojimo instituto tikslai labai panašūs ir suvokiami kaip teisėtumo ir stabilumo (t. y. civilinės apyvartos stabilumo užtikrinimo ir sąžiningų šalių teisėtų lūkesčių apsaugos) derinimas [11, p. 40]. Sandorių pripažinimas negaliojančiais kaip civilinių teisių gynybos būdas taip pat taikytinas tik tada, kai privataus ar viešojo intereso negalima apginti kitais civilinių teisių gynybos būdais [19, p. 7]. Todėl, atsižvelgiant į sprendimo ir sandorio teisinių kategorijų bei jų pripažinimo negaliojančiais institutų tikslų panašumus, darytina išvada, kad, pripažįstant negaliojančiais visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimus, nereguliuotoms situacijoms taikytinas sandorių negaliojimo institutas, bet tik su išlygomis, t. y. pagal analogiją tiek, kiek tai neprieštarauja susiformavusių teisinių santykių esmei (CK 1.8 str.).

Kartu pažymėtina, kad, atsižvelgus į įstatymų leidėjo ketinimus, visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimai turėtų būti

¹⁰ *Per contra*, Vokietijos akcinių bendrovių įstatyme visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimų pripažinimo negaliojančiais institutas reguliuojamas kur kas intensyviau [7].

¹¹ Kitos CK normos taip pat gali nustatyti atskirus sprendimų negaliojimo pagrindus, pvz., CK 2.88 straipsnio 4 dalis.

pripažįstami negaliojančiais pagal akcininko ieškinį dar restriktiviau nei sandoriai:

- *Pirma*, sprendimo ypatumas yra tas, jog, skirtingai nuo sutarties uždarumo principo ir paprastai dvišalių civilinių teisinių santykių, sprendimo negaliojimo padariniai dažnai turėtų įtakos gerokai didesniai subjektų ratui. Daugeliu atvejų pašalinti teisinius padarinius, kurie kyla iš ginčijamo sprendimo, ir pakeisti bendrovių teisės srityje dinamiškai kintančius, daugiasluoksnius, o dažnai ir tęstinius civilinius teisinius santykius gali būti beveik neįmanoma, nesukeliant grėsmės civilinės apyvartos stabilumui.
- *Antra*, sprendžiant dėl sprendimo pripažinimo negaliojančiu, vien formalūs pažeidimai kaip negaliojimo pagrindai taip pat ne visada būtų pateisinami civilinės apyvartos požiūriu. Todėl, kitaip nei niekiniai sandoriai, kurie negalioja net ir tais atvejais, kai nėra teismo sprendimo pripažinti juos negaliojančiais (CK 1.78 str. 1 d.), įtvirtinamas visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimų galiojimo patikrinimas teismine tvarka (CK 2.82 str. 4 d.).
- *Trečia*, teisė reikšti ieškinį dėl visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimo pripažinimo negaliojančiu iš esmės suteikta akcininkui, pačiai bendrovei (t. y. bendrovės vadovui, valdybos ir stebėtojų tarybos nariams) ir kreditoriumi (CK 2.82 str. 4 d., ABĮ 19 str. 10 d.). Įstatymų leidėjas, apribodamas subjektų, turinčių teisę ginčyti sprendimus, ratą, siekė apsaugoti visų šių subjektų teises ir teisėtus interesus. Todėl, sprendžiant dėl sprendimo pripažinimo negaliojančiu pagal vieno iš minėtų su-

bjektų ieškinį ir atsižvelgiant į ribotos atsakomybės įmonės kaip verslo organizavimo formos teisinę prigimtį¹², turi būti įvertinama, ar tokiu būdu nebus pažeistos likusių subjektų teisės ir teisėti interesai, taip pat, ar tokio civilinių teisių gynybos būdo pasirinkimas nereiškia ieškinį pareiškusio asmens piktnaudžiavimo teise.

Be to, tam tikrais atvejais *ex lege* įtvirtinamas trečiųjų asmenų, sąžiningai pasikliovusių išorine bendrovės valios išraiška, teisėtų lūkesčių prioritetas (pvz., ABĮ 12 str. 7 d.).

- *Ketvirta*, kitaip nei pripažįstant negaliojančiais sandorius, sprendžiant dėl sprendimo negaliojimo vien tik teisės normų, kuriomis pažeidžiamos akcininko subjektinės teisės, pažeidimo konstatavimas nepakankamas, t. y. turėtų būti nurodyti akcininko patirti įstatyme nenumatyti neigiami padariniai. Kadangi įstatyme nustatytais klausimais bendrovės valia – tai kolektyvinė susirinkime dalyvaujančių daugumos akcininkų valia, imperatyvių ABĮ procedūrinių normų, organizuojant susirinkimą, nesilaikymas, sukeltis ieškinį pareiškusiojo akcininko subjektinių teisių pažeidimą, gali būti nepakankamas pagrindas pripažinti ginčijamą sprendimą negaliojančiu¹³.

¹² Ribotos atsakomybės įmonių organų struktūra, jų kompetencija ir funkcijų pasiskirstymas neatsiejamas nuo kreditorių ir dalyvių mažumos teisių apsaugos [17, p. 105]. Užtikrinant trečiųjų asmenų interesus, Pirmąją direktyva taip pat siekiama ribotos atsakomybės įmonių įsipareigojimų galiojimo (Preambulės 2 p., 9–10 str.) [6].

¹³ *Per contra*, pvz., Bartkus, kuris procedūrinius pažeidimus, kaip pagrindą pripažįstant juridinio asmens organo sprendimus negaliojančiais, grindžia ne imperatyvių įstatymų normų pažeidimu, bet tik įstatų ar protinumo ir sąžiningumo principų pažeidimu [20, p. 186].

Bendrovės valia yra išimtinai teisinė kategorija. Kitaip nei fizinių asmenų atveju, bendrovės valios formavimosi procesą galima numatyti, nes jis reguliuojamas teisės normomis ir įstatais [29], t. y. nustačius visuotinio akcininkų susirinkimo organizavimo tvarką, *inter alia* dalyvavimo ir balsavimo kvorumą, kuris yra pripažįstamas pakankamu tinkamai susiformuoti bendrovės valiai ir jai išreikšti. Remiantis iš anksto nustatytomis taisyklėmis, galima įvertinti bendrovės valios formavimosi proceso pažeidimo pobūdį ir reikšmę. Ši tvarka pirmiausia skirta apsaugoti akcininkų kaip visumos interesus. Kolektyvinio intereso užtikrinimas bendrovės teisinėje formoje lemia, kad visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimai dėl imperatyvių normų pažeidimo, kiek tai susiję su įstatyme nustatytos kompetencijos bendrovės valios formavimosi vidiniuose santykiuose ir jos išraiška, *per se* nėra pripažįstami negaliojančiais. Tik esminis procedūrinis pažeidimas yra pagrindas pripažinti visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimą negaliojančiu dėl bendrovės valios defektų (pvz., pažeidus akcininkų dalyvavimo ir (ar) balsavimo susirinkime kvorumo reikalavimus). Todėl tomis situacijomis, kai dėl bendrovės valios defektų pažeidžiami tik ieškinį pareiškusiojo akcininko privatūs interesai (pvz., pavėluotai pranešus, akcininkas neturėjo galimybės dalyvauti susirinkime, dėl to buvo pažeistos jo atitinkamos neturtinės teisės), tačiau visuotiniame akcininkų susirinkime akcininkas negali daryti įtakos balsavimo rezultatams

ginčijamo sprendimo atžvilgiu, būtina pagrįsti, kad ginčijamu sprendimu taip pat pažeidžiamos ir kitos, ne kolektyviai realizuotinos akcininko teisės¹⁴. Akcininko suinteresuotumas turi būti teisiškai pagrįstas, t. y. ieškinio patenkinimas turi pašalinti kliūtis įgyvendinti teisę ar subjektinę teisę įgyti [23, p. 32].

Kitokia būtų situacija dėl sprendimo, kurio turinys prieštarauja imperatyvioms įstatymo normoms, viešajai tvarkai ar gerai moralei ir dėl to pažeidžiamas ir viešasis interesas, ir privatus akcininko interesas, nes tokio sprendimo galiojimas nepriklauso nuo bendrovės dalyvių valios. Jeigu sprendžiant dėl visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimo pripažinimo negaliojančiu susiję daugumos ir mažumos akcininkų interesai, sprendimo galiojimas, be kita ko, vertintinas pagal protingumo ir sąžiningumo principus.

- *Penkta*, įstatymas įtvirtina ypač trumpą, t. y. tik 30 dienų, ieškinio senaties terminą, o tai savaime rodo išimtinį visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimų pripažinimo negaliojančiais instituto pobūdį.

Sprendžiant dėl visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimų ginčijimo, kaip vieno iš akcininko pažeistų civilinių teisių gynybos būdų, taip pat svarbu

¹⁴ Štai, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje buvo pažymėta, kad, kilus ginčui dėl bendrovės likvidavimo, kiekvienas akcininkas gali būti laikomas turinčiu materialinį teisinį suinteresuotumą dalyvauti civiliniame bylos procese [33]. Kitoje byloje teismas netenkino kasacinio skundo, nes ieškovas, turintis 10 proc. visų akcijų ir negalėjęs daryti įtakos sprendimui priimti, nesirengė ginčyti skundžiamų sprendimų pagrindu sudarytų sandorių, o tik siekė, kad tokie pat sprendimai būtų priimti nepažeidžiant nustatytos tvarkos [36].

įvertinti akcininko statusą tinkamo ieškovo aspektu. Tačiau tai – tolesnių tyrimų objektas.

Išvados

1. Pagal teisinį reguliavimą Lietuvoje bendrovės visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimas – sąmoningas, valingas ir teisėtas bendrovės veiksmas, kuriuo siekiama teisinių padarinių. Tai savarankiškas juridinis faktas – *sui generis* bendrovės teisės aktas (CK 1.136 str. 1 d., 2 d. 6 p.).
2. Bendrovės visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimo pripažinimas ne-

galiojančiu – *ultima ratio* akcininko pažeistų teisių gynbos būdas, kuris taikomas ne kaip sandorių pripažinimo negaliojančiais civilinių teisių gynbos būdas, bet kaip savarankiškas būdas (CK 2.84 str. 4 d.; ABĮ 19 str. 10 d.). Sprendimo pripažinimas negaliojančiu savo esme atitinka civilinių teisių gynbos būdą, įtvirtintą CK 1.138 straipsnio 1 dalies 2 punkte.

3. Pripažįstant negaliojančiais bendrovės visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimus, nesureguliuotoms situacijoms pagal analogiją taikytinas sandorių negaliojimo institutas (CK 1.8 str.).

LITERATŪRA

Teisės aktai

Lietuvos Respublikos teisės aktai

1. 2000 m. liepos 18 d. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, nr. 74-2262.

2. 2000 m. liepos 13 d. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 2003 m. gruodžio 11 d. redakcija. *Valstybės žinios*, 2003, nr. 123-5574.

3. 2001 m. kovo 20 d. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas (su pakeitimais ir pakeitimais). *Valstybės žinios*, 2001, nr. 31-1010.

4. 2000 m. liepos 13 d. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, nr. 64-1914.

5. 1994 m. liepos 5 d. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas. *Valstybės žinios*, 1994, nr. 55-1046 (negaliojantis).

6. 2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl apsaugos priemonių, kurių valstybės narės reikalauja iš Sutarties 48 straipsnio antroje pastraipoje apibrėžtų bendrovių siekiant apsaugoti narių ir trečiųjų asmenų interesus, koordinavimo, siekiant suvienodinti tokias apsaugos priemones 2009/101/EB (pakeitė Pirmąją Tarybos direktyvą dėl apsaugos priemonių, kurių valstybės narės, siekdamos suvienodinti tokias apsaugos priemonės visoje Bendrijoje, reikalauja iš Sutarties 58 str. an-

troje pastraipoje apibrėžtų bendrovių, jų narių ir kitų interesų apsaugai, koordinavimo 68/151/EEB). OL, 2009 L 258.

Užsienio valstybių teisės aktai

7. Vokietijos akcinių bendrovių įstatymas (angl. – *Stock Corporation Act*). Į anglų kalbą vertė Norton Rose LLP. January 2010 Edition NR 6622 01/10 [interaktyvus. Žiūrėta 2011-10-31]. Prieiga per internetą: <http://www.nortonrose.com/files/german_stock_corp_act-25596.pdf>.

8. Rusijos akcinių bendrovių įstatymas (rus. – *закон „Об акционерных обществах“*) [interaktyvus. Žiūrėta 2011-10-31]. Prieiga per internetą: <<http://www.zakonrf.info/zakon-ob-ao/>>.

Specialioji literatūra

9. BEALE, H.; *et al.* *Cases, Materials and Text on Contract Law*. 2nd ed. Oxford; Portland (Or.): Hart Publishing, 2010.

10. CORNU, G. Preamble. The Source of Obligations – Definitions (articles 1101 to 1103). In CARTWRIGHT, J.; *et al.* *Reforming the French Law of Obligations. Comparative Reflections on the Avant-project de réforme du droit des Obligations et de la prescription („the Avant-project Catala“)*. Oxford & Portland, Oregon: Hart Publishing, 2009.

11. DAMBRAUSKAITĖ, A. *Sandorių negaliojimo teisinės pasekmės*. Vilnius: Justitia, 2009.

12. ГАЛИЧ, В. *Недействительность решения общего собрания участников хозяйственного общества*. Июнь 2009 [interaktyvus. Žiūrėta 2011-10-26]. Prieiga per internetą: <<http://www.verdict.by/articles/articles-doing-business/nedejstviteľnost-reshenij/index.htm>>.

13. KAISANLAHTI, T. *Minority Shareholders in the Finnish System Of Corporate Governance*. Helsinki: ETLA, Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos, the Research Institute of the Finnish Economy, 2002. (Keskusteluaiheita, Discussion Papers, ISSN, 0781-6847; no. 810) [interaktyvus. Žiūrėta 2011-11-03]. Prieiga per internetą: <http://www.rouvinen.fi/files/632_dp810.pdf>.

14. КОЗЛОВА, Н. В. *Правосубъектность юридического лица*. Москва: Статут, 2005.

15. КРАСАВЧИКОВ, О. А. *Категории науки гражданского права: избранные труды*: в двух томах. Московский государственный университет им. М. В. Ломоносова. Юридический факультет. 2 Т. Москва: Статут: Консультант плюс, 2005.

16. KROEZE, M. J.; WEZEMAN, J. V. Reform of Dutch Private Company Law. In McCahery, J. A., et al., ed. *Private Company Law Reform*. The Hague, The Netherlands and the Authors: T.M.C. ASSER PRESS, 2010.

17. LUTTER, M. Limited Liability Companies and Private Companies. Chapter 2. In VAGTS, D., chief ed. *International Encyclopedia of Comparative Law. Business and private organizations*. Vol. XIII. Tübingen, Mohr Siebeck: Martinus Nijhoff Publishers, 1997.

18. MIKALONIENĖ, L. *Asmeninio komercinio bendradarbiavimo pagrindinės teisinės formos*. Doktoro disertacija. Socialiniai mokslai (01 S). Vilnius, 2011.

19. MIKELĖNAS, V. Sandorių negaliojimo instituto taikymas teismų praktikoje (1). *Justitia*, 2006. Nr. 4 (62).

20. MIKELĖNAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys*. 1-as leidimas. Vilnius: Justitia, 2002.

21. MIKELĖNAS, V.; VILEITA, A.; TAMINSKAS, A. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos*. 1-as leidimas. Vilnius: Justitia, 2001.

22. MIZARAS, V., moksl. red. *Civilinė teisė*. Bendroji dalis: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2009.

23. PAPIRTIS, L. V., et al. *Civilinė teisė*. Bendroji dalis. Vadovėlis. II t. Vilnius: MRU Leidybos centras, 2005.

24. RACINE, J. B., et al. Eds. Fauvarque-Cosson, B.; Mazeaud, D. *European Contract Law: Ma-*

terials for a Common Frame of Reference: Terminology, Guiding Principles, Model Rules. Produced by Association Henri Capitant des Amis de la Culture Juridique Française and Société de Législation Comparée. München: Sellier European Law Publishers, 2008.

25. РАЗДЬЯКОНОВ, Е. С. *Ответчик по иску об оспаривании решения общего собрания акционеров* [interaktyvus. Žiūrėta 2011-10-31]. Prieiga per internetą: <http://juristmoscow.ru/adv_rek/710/>.

26. STEPANOV, D. From Subject of Liability Toward Nature of Corporate Resolutions (От субъекта ответственности к природе корпоративных отношений) (November 17, 2009). *Review of the Supreme Arbitration Court of the Russian Federation*, No. 1, 2009 (*Вестник ВАС РФ*, №1, 2009 с. 20–75,) [interaktyvus. Žiūrėta 2011-10-31]. Prieiga per internetą: <<http://ssrn.com/abstract=1507833>>.

27. STEPANOV, D. Articles of Association as a Form of Transaction (Устав как форма сделки) (November 17, 2009). *Civil Law Review*, Vol. 9, 2009 (*Вестник гражданского права*, 2009, том 9, с. 4–62) [interaktyvus. Žiūrėta 2011-10-31]. Prieiga per internetą: <<http://ssrn.com/abstract=1507850>>.

28. СУХАНОВ, Е. А. от ред. *Гражданское право*: в 4 томах. Общая часть: учебник. 3-е изд. I т. Москва: Волтерс Клувер, 2004.

29. ВИЛКИН, С. С. *Гражданско-правовая природа волевых актов коллегиальных органов юридического лица*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук, 2009 [interaktyvus. Žiūrėta 2011-11-05]. Prieiga per internetą: <<http://www.law.edu.ru/book/book.asp?bookID=1311666>>.

30. VITKEVIČIUS, P., et al.; ats. red. V. Staskonis. *Civilinė teisė*: vadovėlis. 2-asis pataisytas leidimas. Kaunas: Vijausia, 1998.

31. ŽERUOLIS, J.; ČAPSKIS, M., red. *Lietuvos TSR civilinio kodekso komentaras*. Vilnius: Mintis, 1976.

32. ŽERUOLIS, J., red. *Tarybinė civilinė teisė*. I d. Vilnius: Mintis, 1975.

Praktinė medžiaga

33. 2010 m. spalio 18 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus nutartis civilinėje byloje G. P. v. UAB „Lavestina“, Nr. 3K-3-393/2010, kat. 27.3.2.1.; 28.2.; 28.1 (S).

34. 2009 m. lapkričio 17 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus nutartis civilinėje byloje ŽŪB „AVG Lankesa“ v. M. Š., Nr. 3K-3-513/2009, kat. 21.4.2.1.; 27.3.2.2.; 27.7.; 114.11 (S).

35. 2006 m. gruodžio 18 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus nutartis civilinėje byloje *Z. V. v. UAB „Parex lizingas“, R. B., B. S.*, Nr. 3K-3-644/2006, kat. 27.3.2.1; 28.2 (S).

36. 2006 m. vasario 13 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus nutartis civilinėje byloje *D. Š. v. UAB „Kaminera“*, Nr. 3K-3-114/2006, kat. 27.3.2.1 (S).

37. 2003 m. lapkričio 28 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus nutartis civilinėje byloje *S. A., G. A., R. A. ir kt. v. AB „Mažeikių nafta“*, Nr. 3K-3-650/2003, kat. 16.3.1.2, 21.2.2.1, 21.6, 87.1, 115.

38. 2001 m. rugsėjo 24 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus nutartis civilinėje byloje *V.S., D. S. v. AB „Stumbras“*, Nr. 3K-3-856/2001, kat. 21.2.2.1.

Travaux préparatoires

39. THE LAW COMMISSION. *Shareholder Remedies*. Consultation paper (LCCP142), 1996 [interaktyvus. Žiūrėta 2011-10-31]. Prieiga per internetą: <http://www.justice.gov.uk/lawcommission/docs/cp142_Shareholder_Remedies_Consultation.pdf>.

40. THE LAW COMMISSION. *Shareholder Remedies*. Report, 1997 [interaktyvus. Žiūrėta 2011-10-31]. Prieiga per internetą: <http://www.justice.gov.uk/lawcommission/docs/lc246_Shareholder_Remedies.pdf>.

Kita

41. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.lki.lt/dlkz/>>.

INVALIDITY OF RESOLUTIONS OF SHAREHOLDERS' GENERAL MEETING

Lina Mikalonienė

S u m m a r y

The Lithuanian Private Law does not regulate legal consequences of invalidity of resolutions of shareholders of stock company's general meeting, save to a few exceptions. Therefore, in order to evaluate legal consequences of their invalidity due to violation of shareholder's rights the article analyzes legal nature of resolution of general meeting (such as juridical act, institutional act as well as other legal categories), each of the conception being evaluated according to the Lithuania Private Law. It is concluded that in Lithuania resolution of general meeting should be treated as an independent and *sui generis* juridical

fact, e.g. an act of the company itself. *Sui generis* legal nature of resolution of general meeting characterizes invalidity of the resolution of general meeting as an independent and *ultima ratio* remedy for breach of shareholders' rights. Declaration of resolution of general meeting as invalid forbids its enforcement as well as supposes restorations of *status quo ante*. Nevertheless, similarities, compared between resolution of general meeting and juridical act as well as the purpose of their invalidity also lead to the conclusion that regulations applicable to the invalidity of juridical acts should apply by analogy.

Įteikta 2011 m. gruodžio 4 d.

Priimta publikuoti 2012 m. kovo 28 d.